

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i> (Adrian Mureșan)	5
<i>Repere bibliografice</i> (Virgil Bulat)	11
<i>Romanul ca afirmare literară a cotidianului</i> (Adrian Mureșan)	19
<i>Călătoria unui fiu risipitor</i>	61
<i>Esu romanțat asupra neizbânzii</i>	265
<i>Referințe critice</i>	309

N. Steinhardt

Călătoria unui fiu risipitor

Eseu romanțat
asupra neizbânzii

Ediție îngrijită, studiu introductiv,
note și referințe critice de Adrian Mureșan
Repere biobibliografice de Virgil Bulat

MĂNĂSTIREA ROHIA
POLIROM

Am făcut o plimbare foarte frumoasă

È duminică și e cald, cald ca vara. Se construiește, praf mult, dimineața cerul n-are culoare. Numai decît după prînz începe să adie vîntul. Străzile sunt liniștite, cerul se rotunjește și devine albastru. Îmi zic că pot aplica o comparație citită de mult, dar neuitată: după-masa se înfățișează lungă și bună ca o zi de vacanță. Îți place și totodată gîndești cu plăcere la zile de toamnă cu ploaie măruntă, la după-mese de iarnă, lungi și bune și ele ca o zi de boală ușoară. La douăsprezece Benet mi-a spus: Mînănci la noi, și după-masă cred că mergem la Snagov. Asta cred că face parte din planul familiei Benet, dar mă fac că nu știu. Pînă seara am timpul să mă bucur. Întreb dacă vine și Gruia. Tu spune-i, zice Benet, vezi, dacă vrea, să vină și el. Benet rîde puțin, mă ia de braț și facem câțiva pași în fața casei lui. Benet are una din zilele lui bune, cînd se vede că nu degeaba s-a format o burghezic română, nu degeaba a avut guvernante și există politețea. Devin vesel. Mă duc către Gruia, care stă aproape, în drum mă joc cu pălăria. Mă gîndesc ce bine o să fie la toamnă. O să plouă, eu o să citesc mult, o să învăț regulat, după program, o să am cursuri, conferințe, cinematografe. Dar toate acestea mai sunt încă departe, mai am încă timpul să fiu leneș, să nu fac nimic în ziua asta frumoasă. Și pentru după-masă: o plimbare lungă. Ca și cum m-aș plimba liniștit pe stradă între orele patru și șapte, după ce a plouat dimineața, și caldarâmul e acum curat și uscat, bate puțin vîntul, e ca la băi, cînd te plimbi într-o zi ce pare a fi de toamnă, în mijlocul verii, cu pardesiul, îți plac și ideea toamnei ce va veni, și faptul că nu e încă adevărat. Cînd am venit la Gruia am văzut că e și el binedispus. l-am comunicat ceremonios invitația doamnei Benet. Am glumit cu el, am spus: Vii numai decît după-masă, Bubi (căci noi vorbim despre părinții lui Benet cu numele lor mic, spunând: Ortansa, Bubi) o să te întrebe ce mai e nou, Ortansa îți oferă o cafea neagră, tu

răspunzi grav, pe urmă mergem cu rabla la Snagov. Îl imit pe Benet, vorbesc cu vocea lui: Tu, o să fie o plictiseală... Gruia râde, probabil că se simte bine și îi place vremea, e în culmea fericirii sociale și climatice. E îmbrăcat cu îngrijire, mă uit la el, azi nu e blavnic¹, cum e de obicei. Gruia și cu mine mergem să ne plimbăm pe străzile cartierului. E încă foarte cald, și zăduf. Gruia și cu mine mergem încet și discutăm politică și știință, istoria filosofiei, viață și istorie parlamentară, sociologie politică. Eu fac propoziții scurte și emfatice, expunând categoric când teorii de dreapta, când de stânga, surzând. Îl aprob pe Gruia. Sunt sceptic, bine crescut, amabil cu el, îmi bat joc de comuniști sau, dimpotrivă, enunț teorii extreme; Gruia mă înțelege, face și el pe conservatorul, chiar. Ne ascultăm unul pe altul, vorbim numai din plăcerea de a face propoziții (și le facem amândoi corecte, frumoase) în decorul cald al străzilor. Dar îmi dau seama de două lucruri. Întâi că jocul nu trebuie forțat, pentru că ghicesc apropiată tristețea lui Gruia, asemenea credinciosului căruia, după ce a ascultat câțva timp, surzând, un necredincios, îi pare rău că l-a lăsat să vorbească și l-a ascultat. Numai decît își poate da seama că eu azi nu cred nimic, și atunci va fi între noi o distanță aproape fizică. În al doilea rând văd unde am ajuns – că peste trei ani în care am crezut s-au risipit. Degeaba m-am arătat comunist colegilor mei, domnișoarelor și tinerilor de familie bună. Poate că aceasta le-a inspirat respect, dar acum eu nu mai vreau să știu de toate astea, și o să fie prea târziu, ei n-o să mă mai creadă, n-o să mă mai admită lângă ei. Mi-e teamă, opresc conversația, îl iau pe Gruia de braț, vorbesc de oameni. Apoi, vorbesc de dame. Gruia, care e timid (cred că e și virgin)², n-are altceva să facă decît să tacă și să mă asculte. Pe urmă îi vorbesc de mătușa Ana. Îi repet povestea pe care mi-o cere adesea și eu o spun și el o ascultă cu aceeași plăcere cu care repetăm o amintire plăcută, un examen la care am strălucit, un răspuns spiritual pe care l-am dat, în sfârșit, o scenă oarecare în

1. *Blavnic* – probabil *blavnic* (din rusa veche: *blavnik* = „grăjdar”).

2. În varianta A, enunțul dintre paranteze lipsește.

se întrădește cu îngrijire, Milliner se uită la el, mai puțin cu simțire cum e de obicei. Gruia și cu Milliner merg să se plimbe prin străzile cartierului. E încă foarte cald, și călduț. Gruia și cu Milliner merg încet și discută politică și știință, istorie a filosofiei, viață și istorie parlamentară, sociologie politică. Milliner face propoziții scurte și enfatiche, expunând categoric când teorii de dreapta, când de stânga, surzându-l. El aprobă pe Gruia. E acceptiv, bine crescut, amabil cu el, își bate joc de comuniștii săi, disprețuitor, ~~surzându-l~~ teorii extreme; Gruia îl înțelege, face și el pe conservatorul, chiar. Se ascultă unul pe altul, vorbesc numai din plăcerea de a face propoziții (și le fac adesea corecte, frumoase) în decorul cald al străzilor. Dar Theo își dă seama de două lucruri. Într-întâi că jocul nu trebuie forțat, pentru că obiceiurile apropiate tristetei lui Gruia, asemenea credincioșului cârmă, după ce a ascultat câteva timp, surzându-l, un necredincios, îi pare rău să îl lăse să vorbească și el îl ascultă. Numai decât își poate da seama că Theo nu crede nimic, și atunci va fi între ei o distanță aproape fizică. În al doilea rând vede unde a ajuns - că peste trei ani în care a crescut s'au risipit. Degeaba s'a arătat comunist colegilor lui, demagogicilor și tinerilor de familie bună. Poate că aceasta le-a inspirat respect, dar acum el nu mai vrea să știe de toate acestea, și să fie prea târziu, el n'a să-l mai creadă, n'a să-l mai admită lângă el. Il e teamă, aplecându-se conversația, îl ia pe Gruia de braț, vorbește de oameni. Apoi, vorbește de ~~Grigore~~ ^{Grigore}. Gruia, care e timid când are altceva să facă decât să tacă și să asculte. Pe urmă îl vorbește de sora Ana. Il repetă povestea pe care Gruia i-a spus adesea și Theo îl spune și el o ascultă cu aceeași plăcere ca care ^{pe lângă călătoria sa} repetă o amintire plăcută, un examen la care se strălucea, un răspuns spiritual pe care i-l-a dat, înăfrârit o scenă sarecare în care se fost la înălțime, ~~cu~~ ^{ca} ~~un~~ ^{un} ~~moment~~ ^{moment} ~~de~~ ^{de} ~~în~~ ^{în} ~~care~~ ^{care} ~~se~~ ^{se} ~~în~~ ^{în} ~~trăiește~~ ^{trăiește} ~~o~~ ^o ~~parte~~ ^{parte} ~~frumoașă~~ ^{frumoașă}. Aceasta realizează o atmosferă socială căptășită cu confort și voie bună. Il iaș pe Gruia la el acasă în poartă, ducându-l până ce se despart, Milliner se doare să mîndrească. La Benet ~~în~~ ^{în} ~~trăiește~~ ^{trăiește} e mare și răcoroasă. Mîndreșca e multă și bună. Sătrina Nadan Leibovici se uită la Benet și la Milliner, surzându-l și vice-versa: ~~în~~ ^{în} ~~trăiește~~ ^{trăiește} ~~o~~ ^o ~~parte~~ ^{parte} ~~frumoașă~~ ^{frumoașă}. Aceasta realizează o atmosferă socială căptășită cu confort și voie bună. Il iaș pe Gruia la el acasă în poartă, ducându-l până ce se despart, Milliner se doare să mîndrească. La Benet ~~în~~ ^{în} ~~trăiește~~ ^{trăiește} e mare și răcoroasă. Mîndreșca e multă și bună. Sătrina Nadan Leibovici se uită la Benet și la Milliner, surzându-l și vice-versa: ~~în~~ ^{în} ~~trăiește~~ ^{trăiește} ~~o~~ ^o ~~parte~~ ^{parte} ~~frumoașă~~ ^{frumoașă}.

care am fost la înălțime, sau recitim o carte frumoasă ce ne-a plăcut. Aceasta realizează o atmosferă socială căptușită cu confort și voie bună. Il las pe Gruia la el acasă în poartă, durează până ce ne despărțim, mă duc să mănânc. La Benet sufrageria e mare și răcoroasă. Mâncarea e multă și bună. Bătrâna madam Leibovici se uită la Benet și la mine, surâde și zice cântând: Buietii, mai luați ceva... Eu mai iau. Madam Benet, care ca totdeauna e puțin răcită, tușește. Mâncarea e bună și eu mănânc mult din toate. Atunci am o senzație destul de curioasă, pe care o am deseori când mă simt bine. Îmi place să aud vorbindu-se în jurul meu despre lucruri puțin importante, pe un ton sigur. Sau, mai bine, expunându-se chestiuni de specialitate (de preferință de filologie) de către un cunoscător. Eu să ascult cu plăcere, să tac, să aprob din cap, să-mi inchipui ce frumos ar fi să mă specializez în chestiunea asta, s-o cunosc de aproape. Pot să stau astfel mult timp, mâncând, tăcut, fericit. Benet îl întreabă pe tatăl său ce a făcut dimineața. Mănâncă și vorbește ridicând în sus degetul cel mai mic al mâinii stângi. Bubi, care e bancher și bogat, a aflat că datoria lui e să aibă o bibliotecă mare, să fie elegant, să-și înșele nevasta, să-și mustre băiatul și să aibă idei economice revoluționare. Ceea ce și face. Își plimbă mâna prin părul meu mare de tot și răspunde afectat: „Ce să fac, prietene? E duminică dimineață, m-am plimbat pe Podul Mogoșoaiei, am căscat gura la afișe, am văzut o expoziție...”. Conversația lunecă pe terenul artei. Madam Benet rămâne rezervată. Probabil că se tem, trebuie să fi văzut că a greșit cu ceva când a spus, acum cârva timp, Venus din Milano și un Mercenar în loc de Mecena. Apoi se vorbește despre arta chineză. Toată lumea spune prostii unice despre vasele chinezești. Benet spune catastrofe cu calm și talent. Bubi le enunță cu emfază, cu fraze începând cu „prietene” sau „amice”. Până și madam Benet se amestecă și vorbește o mulțime. Numai bătrâna madam Leibovici și cu mine tăcem. Și atunci, iar observ că mă simt foarte aproape de ea. Nu-mi vine să răsăd despre ce se spune, nu simt superioritatea omului cult, nici nevoia sau bucuria de a-mi bate joc de ei. Dimpotrivă. Și ascult cu plăcere, nu lipsește mult și o să cred că ce spun e exact și adânc, mă gândesc că mă

afiu în momentul acesta într-o sufragerie frumoasă, într-o duminică la prânz, la o familie de oameni cumsecade care țin la mine, că după-masă facem o plimbare frumoasă, și nu, nu-mi vine să râd, să-i batjocoresc, să-i urâsc. Mă simt alături de ei, șed bine în scaun, îi privesc cu multă simpatie și ea să le fac plăcere, să fiu politicoș, iau parte la conversație – și-mi face plăcere și mie, mare –, zic ceva despre frumusețea vaselor de ceramică verde descoperite de curând în Italia. Benet înțelege Irlanda, domnul și doamna Benet se arată foarte interesați, și eu dau amănunte asupra lor, pe care Benet le completează cu amănunte precise. Domnește bunăvoința.

Pe urmă, la sfârșitul mesei, care s-a prelungit, sosește Gruia, cu figura rotundă, surâzând. Se oprește la ușă, salută. E foarte bine primit. Madam Benet îl poartă pe un scaun lângă ea, îi dă o felie de tort. Madam Benet îi surâde, și surâde tuturor, conversația continuă. Domnul Benet, care știe că Gruia e un student strălucit, îl ascultă. Se vorbește despre economia politică. De data aceasta îmi place mai puțin, mi-e frică să nu se expună teorii social-democrate¹. Benet e numaidecât de aceeași părere, și madam Benet ne aprobă din cap și surâde. Atunci Gruia și Bubi nu mai îndrăznesc să ne contrazică, Gruia vorbește mai departe și sunt mulțumit că farmecul nu e rupt.

De la ușă la poartă merg cu Gruia de braț. În fața automobilului ne oprim. Madam Benet îl ia și pe Puiu, câțelul. Domnul Benet trece în față lângă șofer, după statonnicul lui obicei. Apoi intră madam Benet și mă poartă lângă ea, în fund. Ceilalți doi stau pe strapontine. Puiu stă între noi, îl mângâi, îmi pare bine că mi s-a dat locul acesta. Stau drept, când automobilul trece colțul mă uit la strada asfaltată, liniștită pe care o simt alături de mine. Automobilul o ia la dreapta. Puiu sare și e zburdalnic, Benet vrea să-l prindă, madam Benet e surâzătoare, Gruia vorbește grav, toată lumea vorbește, eu am în fața mea un ceas în care o să gust plăcerea de a asculta și de a fi. Pe urmă, mie îmi place atât de mult în automobil, sunt ca un

1. În varianta A, sintagma „social-democrate” este eliminată.

copil, atât de mult îmi place. Puțin mai încolo, la o întretâiere, automobilul se oprește și aproape de noi, pe trotuarul celălalt, trece bătrâna doamnă Florescu. Văduvă de ministru, boieroaică mare, locuiește în cartier, în casa ei (e cea mai frumoasă). Am stat vecini, mă salt și o salut. Îmi răspunde amabil. Doamna și domnul Benet, care o cunosc după nume și din vedere, sunt foarte interesați. Domnul Benet se întoarce către mine, zice: Prietene, bătrânica aceasta nu e doamna Florescu?... Benet inventă numai decît o poveste despre o bucătăreasă bătrână și un cățel care se plimbă în fiecare dimineață, amândoi ai doamnei Florescu, eu pot da detalii despre familia ei, Gruia pomenește o lege Florescu de toată însemnătatea, madam Benet se interesează cum e rudă cu prințesa Ghica. Căinele cu care se plimbă dimineața se pare că noaptea se manifestă cu strigări și vuiete, zice Benet, și eu răd tare, îmi plac povești cu strigări și vuiete și expresii asemănătoare, Benet, care vede că are succes și căruia îi plac de asemeni, mai adaogă: urlă din senin. Dar domnul Benet se gîndește la doamna Florescu. Mă întrebă: Amice, ea e maica ministrului nostru la Viena, nu? Gruia, care știe totul, precizează că a fost la Viena și acum e la Berna. Atunci Benet și madam Benet povestesc despre o călătorie la Berna, Benet dă detalii, inventă aventuri, înflorește, minte Benet și povestește, minte și madam Benet, mă amestec și eu (care n-am trecut decît prin gara Berna).

Automobilul iese la șosea. E vechi, cu un format neobișnuit azi: mare, înalt, cu geamuri late. De aceea i se spune tabla, dar nu e lipsit de distincție. Seamănă cu acele automobile în care vezi membri ai Corpului Diplomatic trimiși de puteri însemnate sau unii membri ai familiilor regale, în vederile de la cinematograf. Automobilul familiei Benet e unul din puținele de acest fel în București și e o dovadă a seriozității și vechimii averii familiei Benet. Puiu se zbate, sare dintr-un loc într-altul, Benet vrea să-l prindă, când suntem între Hipodrom și Minovici, mă uit la dreapta. Se văd pe cerul albastru un coș de fabrică, case în depărtare, mai aproape o întindere de apă. Totul e clar ca pe o carte poștală în cadrul pătrat al geamului.

Cum se spune, e un timp splendid. În fața noastră șoseaua dreaptă, lungă. În amândouă părțile câmpul, sau pomi, sau locuri